

Citation style

Halířová, Martina: Rezension über: Marie Bahenská / Libuše Heczková / Dana Musilová, Nezbytná, osvobozující, pomlouvaná. O ženské práci, České Budějovice: Nakladatelství a vydavatelství Veduta, 2017, in: Český časopis historický, 2018, 2, S. 601-603, DOI: 10.15463/rec.1737014485

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Knihu otevírá – po úvodu z pera Josefa Opatrného – studie Allana J. Kuethe o situaci města Havany v rámci španělských imperiálních reforem 18. století. Ty, spolu s přechodem Španělska do role „nacionální“ říše, proměňovaly i dosud privilegované postavení ostrova Kuby jako ústředního území španělsko-amerických držav. Další články se týkají proměn politické situace ostrova i ostatních kolonií, politických liberalizačních konceptů, cenzury, ale i deportací opozičních kubánských politiků. Jiné studie se zaměřují na důsledky technických inovací (například počátky kubánské pobřežní paroplavby) a samozřejmě v celé sérii textů na – z různých úhlů nahlíženou – tematiku otroctví, jeho ekonomické rentability i snah o jeho odstranění. K tomu se řadí příspěvky o kulturní roli afrokubánských kulturních transferů. Podstatná skupina článků je zaměřena na kulturní a vzdělávací projekty. Tak například studie dvojice autorů C. Naranjo-Orovio a M. A. Puig-Samper se zaměřila na snahu širokých intelektuálních a politických kruhů ve Španělsku i Latinské Americe (podstatná tu byla i podpora projektu, přicházející z USA) počátku 20. století o etablování moderních univerzit ve Španělsku, na Kubě a v Portoriku. Škála zájmu dalších autorů sahá od problematiky mortality a demografického vývoje na Kubě druhé poloviny 19. století (R. Borrego Moren) až k výsledkům orálního výzkumu politického angažování se kubánských žen proti Batistově diktatuře (M. Ramirez Chicharro).

Tři referáty pocházejí z pera pražských badatelů: Josef Opatrný napsal studii o kubánském spisovateli, organizátoru kulturního života 30. a 40. let 19. století a kritikovi otroctví Domingovi del Monte. Peter Hertel zkoumal španělskou obnovenou

anexi Santa Dominga v letech 1861–1865. Ukázal, že elity od Haiti odtržené Dominikánské republiky se pokoušely najít v náruči „mateřské země“ mocenskou oporu proti lokálním konkurentům. A konečně v Praze působící Sigfrido Vázquez Cienfuegos podává přehled historie českého zájmu a posléze výzkumu dějin Latinské Ameriky od „Spisu o nových zemích a novém světě“ Mikuláše Bakaláře z roku 1506 po působení Josefa Polišenského, Bohumila Baďury a Josefa Opatrného. Těžiště leží samozřejmě ve stručném přehledu účtyhodných pedagogických a zejména vědeckých výkonů Centra iberoamerických studií.

Jiří Pešek

Marie BAHENSKÁ – Libuše HECZKOVÁ – Dana MUSILOVÁ
*Nezbytná, osvobozující, pomlovaná.
 O ženské práci*
 České Budějovice, Veduta 2017, 299 s.,
 ISBN 978-80-88030-21-8.

Knihy se zabývá jevem, který nám připadá naprosto samozřejmým – ženskou práci. Autorky zde zúročují dlouhodobý výzkum, který započal studiem a následným vydání textů reflektujících ženskou práci.¹ Svůj zájem zaměřily na období sta let od poloviny 19. století až do šedesátých let století dvacátého. Ačkoliv se na první pohled jedná o jednoduché zadání, ve skutečnosti tomu tak není, neboť pojem práce v jimi sledované době prodělal značný vývoj. Přesto se autorky nenechaly odradit a pustily se do těžkého úkolu uchopit ženskou práci

1 Marie BAHENSKÁ – Libuše HECZKOVÁ – Dana MUSILOVÁ, *O ženské práci. Dobové (sebe)reflexe a polemiky*, Praha 2014.

pomocí rozsáhlé genderové analýzy. Rozlišují mezi reproduktivní a produktivní prací. Pojem reproduktivní práce lze ztotožnit s domácími nehonorovanými pracemi, oproti tomu produktivní práce by měla probíhat mimo domov a je honorovaná, přičemž autorky upozorňují, že se v případě některých žen až hluboko do 20. století jednalo o práci nehonorovanou – práci z lásky, práci, ze které profitovala rodinná firma.² Zjistily, že rozdělení ženské práce na produktivní a reproduktivní má své kořeny v 18. století, kdy zásahy ze strany státu došlo k postupnému rozdělení života do dvou sfér – soukromé a veřejné. Autorky provedly rozsáhlou rešerši sekundární a dobové literatury. Připomínají, že v české historiografii dosud nevzniklo syntetizující dílo zabývající se ženskou prací.

Kniha je rozdělena do čtyř kapitol. V první, nazvané „Kontexty a souvislosti“, se autorky zabývají především produktivní prací žen, kterou lze považovat za novinku, sledují, jak se tato práce postupně stává nutností i pro středostavovskou ženu, a to kvůli udržení sociálního statusu rodiny. Mapují především proměnu vnímání ženské práce. Všímají si, že až do devadesátých let 19. století bylo pro podnikatele výhodnější zaměstnávat ženy než muže, protože se jednalo o neorganizovanou a špatně informovanou složku dělnictva. Tato tendence se změnila díky rozsáhlé modernizaci: ke konci 19. století se vzdělání stalo nutností i pro ženy na venkově. Neznamená to, že se zcela změnilы koncepty, ve kterých žila tehdejší společnost. Přetrvával názor, že honorovaná práce je vhodnější pro svobodnou či ovdovělou ženu, sňatkem žena ztrácela oprávnění pracovat mimo sféru domova. Honorované

práce by se měla zříci ve prospěch méně šťastných žen.

Toto pojetí rezonovalo ještě v době první republiky, kdy docházelo ke střetu dvou generací žen – staré, která vyžadovala zachovávání pravidel a nové, jež v honorované a mnohdy i kvalifikované práci viděla možnost seberealizace. Příčinu částečného rozvolnění systému spatřují autorky v první světové válce. Upozorňují, že válka ženy neosvobodila, naopak regulovala a zneužívala ve svůj prospěch, což dělala i jakákoliv diktatura. Autorky si v této části všímají legislativy, která se snažila ženy regulovat i ochraňovat jako budoucí matky. Upozorňují, že ne všechny ženy souhlasily s omezením druhů práce, které mohla žena vykonávat.

Druhá kapitola se zaměřuje na proměnu ženské práce v zemědělství. Autorky reflektují zaměstnanost žen v tomto sektoru, zdůrazňují nevýhody, které obecně měla práce v zemědělství, a týkaly se jak mužů, tak žen: především vyloučení ze sociálního pojištění, neúměrná pracovní doba. To vedlo k postupnému odlivu pracovních sil do průmyslu. Modernizace a mechanizace v zemědělství vedly k jeho postupné feminizaci, přesto ani po roce 1948 tu nenajdeme ženy v rozhodujících pozicích. Za zajímavý a dosud ne zcela zpracovaný považují oddíl věnovaný hospodyňským školám, které usilovaly o vzdělání a sebeuvědomění žen.

Třetí kapitola je věnována sekundární sféře. Autorky upozorňují na proměnu obsahové významu slova průmysl. Tato nejasnost v 19. století vedla k nejednotnému zdanění a pojišťování. Reflektována je zde tovární, živnostenská a domácká práce. Autorky zjistily, že až na jednu výjimku byly pro všechny oblasti typické nižší mzdy ženského

2 Tamtéž, s. 8.

personálu za stejnou práci. Výjimku představovala státní tabáková režie, kde ženy měly o něco vyšší platy než muži a lepší pracovní podmínky než v ostatních oborech podnikání. To vedlo k prestiži a vysoké poptávce po práci v tabákových továrnách. Pozornost je věnována různým odvětvím průmyslu, přičemž je upozorněno na postupnou feminizaci některých oborů. Ta ovšem vyústila v pokles mezd mužů a pokles prestiže. V kapitole jsou sledovány snahy o zlepšení pracovních podmínek. Je upozorněno na řadu zakladatelek významných firem, jejichž role v podniku byla však později zapomenuta. Ačkoliv průmysl patřil po roce 1948 k preferovaným sférám, nedošlo ke změně názorů na pracující ženu, nadále byla její práce podceňována, níže hodnocena a některými muži vnímána jako konkurence.

Poslední kapitola je věnována terciární sféře. I zde jsou reflektovány různé druhy zaměstnání: od služebných po vědkyně. Není opomenuta ani kancelářská práce, kde ženy často zastávaly roli pomocných, písáckých či manipulačních sil. Zdůrazněn je i problém s profesionálním uplatněním absolventek učitelství či práv. Sledován je boj za stejné podmínky nejen v zaměstnávání, ale i ve mzdách.

Kniha mapuje problematiku produktivní práce žen v poměrně dlouhém období. Neopomíná zmínit důležité osobnosti, které reflektovaly danou problematiku a zároveň se i zasloužily o proměnu nahlížení na kvalifikovanou práci. Je psaná čtivě a je nabitá zajímavými informacemi. Otevírá nové perspektivy a nabízí další možnosti výzkumu. Ačkoliv v současné době nestojí ženám ve vzdělání a kvalifikaci žádné překážky, některé problémy, které řešily naše babičky či prababičky zůstávají přesto

živé: problém sladování soukromého a profesního života a nestejně ohodnocení za stejnou práci.³ Rovněž přžívají některé genderové stereotypy.⁴

Martina Halířová

Christine OTTNER – Klaus RIES (eds.)
Geschichtsforschung in Deutschland und Österreich im 19. Jahrhundert.

Ideen – Akteure – Institutionen

(= Pallas Athene, Bd. 48)

Stuttgart, Franz Steiner Verlag 2014,
304 s., ISBN 978-3-515-10671-9.

Tento monotematický, obsahově ucelený a promyšlený „sborník“ špičkových studií z dějin středoevropské historiografie 19. století by měl spíše nést název „Co byl a jak se institucionálně projevoval historismus?“ Již jen vnitřní členění dvanácti textů do tří částí v pořadí 1. *Ideengeschichtliche Ansätze*, 2. *Akteure in ihrem Forschungskontext* a 3. *Prozesse der Institutionalisierung* slibuje hutné čtení, poučení z nápaditých metodologických přístupů a také nabytí přehrášle užitečných informací. Po přečtení a zažití těchto sborníkových textů by se chtělo jásat nad německou učeností a badatel-

3 K tomu viz *Sborník z mezinárodní konference k tématu nerovného odměňování žen a mužů*. Genderové informační centrum NORA, o.p.s., Kancelář veřejného ochránce práv: 22. 1. 2016, Brno = *Collection of contributions at The International Conference on the Topic of Gender Pay Gap: Gender Information Centre NORA, Office of the Public Defender of Rights*: 22. 1. 2016, Brno 2016.

4 Pavla FRÝDLOVÁ (ed.), *Jak je to s genderovou demokracií v České republice? 20 let od Pekingské akční platformy*, Praha 2015.